

روش ها و فنون طراحی شهری

چهارمین کنگره ملی و بین المللی طراحی شهری، تهران، ۱۳۸۵

دکتر بهای سانشوریور

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان

دکتر علی شکوه

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان

مهندس مریم ابراهیم خانی

استاد مدعو دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان

سرمشناسیه	: ساشورپور، مهدی، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: روش ها و فنون طراحی شهری/تالیف: علی ساثر، ریپور، علی شکوهی، مریم ابراهیم خانی.
مشخصات نشر	: زنجان: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زنجان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۰ ص.
شابک	: ۱۵۰۰۰۰ ریال ۳-۴۴۸۳-۱۰-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
مندرجات	: ج. ۱. مساله گشایی با استفاده از تکنیک طوفان ذهنی
موضوع	: شهرسازی -- طرح و برنامه ریزی
موضوع	: City planning - Design
شناسه ی افزوده	: شکوهی، علی، ۱۳۵۸ -
شناسه ی افزوده	: ابراهیم خانی، مریم، ۱۳۷۰ -
شناسه ی افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی. واحد زنجان
شناسه ی افزوده	: Islamic Azad University. Zanjan Branch
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۵ ۲/۹ س/ ۱۶۶ HT
رده بندی دیویی	: ۳۰۷/۱۳۱۶
شماره ی کتاب شناسی ملی	: ۴۵۷۵۱۸۰

نام کتاب	: روش‌ها و فنون طراحی شهری، جلد اول: مسائل فنی-ساختی مسائل شهری بر اساس تکنیک طوفان فکری
تألیف	: دکتر مهدی ساشورپور، دکتر علی شکوهی، مهندس ابراهیم خانی
ویراستار علمی	: دکتر رضا احمدیان
ویراستار ادبی	: دکتر علی شکوهی
ناظر فنی	: مهندس مریم ابراهیم‌خانی
ناشر	: معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زنجان
طرح جلد	: امیرعلی بشردوست
صفحه‌آرایی	: لیلا احدی
نوبت چاپ	: اول
سال انتشار	: ۱۳۹۶
شمارگان	: ۵۰۰ نسخه
قیمت	: ۱۵۰۰۰۰ ریال
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۴۴۸۳-۳

انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان-معاونت پژوهشی

هرگونه چاپ یا تکثیر محتویات این اثر به‌موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان، بدون اجازه کتبی مؤلف ممنوع می‌باشد. متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

پیشگفتار

امروزه «مسئله محوری» یکی از مکان پایه‌ای کلیه فرایندهای برنامه‌ریزی و طراحی شهری است؛ بدون شناخت مسئله و تعریف صحیح آن هرگونه مداخله در ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و کالبدی شهرها محکوم به شکست خواهد بود؛ زیرا که مسائل شهری همانا فاصله میان وضع موجود و مطلوب سیستم‌های شهری بوده و دستیابی به ریزش‌های چشم‌انداز مطلوب شهری، جز از طریق تحلیل و واکاوی مسائل مبتلا به شهر، ممکن نخواهد بود.

بسیاری از صاحب‌نظران اعتقاد دارند که «شناخت و واکاوی» صحیح مسئله، نیمی از حل مسئله است؛ به همین دلیل انتخاب روش مناسب برای تجزیه و تحلیل مسئله از اهمیت خاصی برخوردار است؛ تاکنون روش‌های متعددی برای تجزیه و تحلیل مسائل در رشته‌های مختلف ابداع و بکار گرفته شده و کتب و مقالات زیادی در این زمینه منتشر گردیده است.

در میان روش‌ها و فنون مختلف مسئله‌گشایی، تکنیک «طوفان ذهنی»^۱ به لحاظ ویژگی‌های خاص خود از منظر مشارکت گروهی در تحلیل مسئله، جایگاه ویژه‌ای دارد؛ طوفان فکری یا یورش فکری، یک تکنیک خلاقیت فردی یا گروهی است که در طی آن، با جمع‌آوری فهرستی از ایده‌ها که خودبه‌خود توسط اعضا تولید می‌شود، برای رسیدن به یک جمع‌بندی در مورد حل مسئله تلاش می‌شود. این اصطلاح، اولین بار در سال ۱۹۵۸ توسط الکس فیکنی آربورن در کتابی با عنوان تخیل عملی محبوبیت پیدا کرد. آربورن ادعا کرد که برای تولید ایده، طوفان فکری مؤثرتر از کار کردن افراد

1. Problem Oriented

2. Brain Storming

به طور مستقل است؛ امروزه از این اصطلاح، برای اشاره کلی به تمام انواع جلسات ایده پردازی استفاده می شود.

اگرچه طوفان فکری، روش جدیدی در تحلیل مسائل در جهان محسوب نمی شود اما همچنان به عنوان یکی از روش های پایه مشارکتی مورد استفاده است؛ اما در حیطه مسائل شهری متأسفانه در زمینه منابع مکتوب برای معرفی و به کارگیری این روش خلأ پژوهشی وجود دارد.

کتابی که در پیش رو دارید به عنوان نخستین منبع در زمینه ی به کارگیری روش طوفان فکری برای تحلیل مسائل طراحی شهری محسوب می شود. این کتاب که مستخرج از دستاوردهای پژوهشی پایان نامه ای در این زمینه است، در چهار فصل به شرح زیر تدوین یافته است:

۱. در فصل اول، کتاب، مبانی و مفاهیم پایه در زمینه ی مسئله یابی در رشته شهرسازی و با تأکید بر طراحی شهری تشریح گردیده است. جایگاه مسئله و مسئله یابی در فرایندهای طراحی شهری از جمله موضوعاتی است که در این فصل به بررسی آن ها پرداخته شده است.

۲. بررسی تکنیک های حل مسئله به صورت عام در فصل دوم کتاب آمده است؛ در این فصل روش ها و فنون مسئله کاوی در شهرسازی به تفصیل بررسی شده، قابلیت ها، مزایا و معایب آن ها بیان شده است.

۳. در فصل سوم این کتاب تکنیک طوفان فکری به طور خاص، معرفی و نحوه به کارگیری آن برای حل مسائل شهری در قالب فرایندی مشخص توضیح داده شده است. چهار قاعده اساسی که باید در طوفان فکری رعایت شود عبارتند از: تمرکز بر کمیّت، اجتناب از انتقاد، استقبال از ایده های غیرمعمول، ترکیب و بهبود ایده ها. در این فصل نحوه پیاده سازی این قواعد در فرایند طراحی شهری تبیین گردیده است. رعایت این قواعد، منجر به هم افزایی در گروه می شود که نهایتاً باعث بروز خلاقیت در شهروندان می شود. بر این اساس، محدودیتی برای مطرح کردن ایده ها و جرّح نمودن آنها وجود ندارد و طی یک فرایند طبیعی و بدون دخالت بیرونی، جمع مستمراً به ایده های بهتر دست خواهد یافت.

۴. فصل چهارم این کتاب در نوع خود کم نظیر است؛ در این فصل مؤلفین کوشیده اند تا با اساس پیشینه مسائل شهرسازی ایران و تجارب شخصی خویش و همچنین بر پایه مطالعات دانشگاهی خود در مباحث مختلف طراحی شهری، مجموعه ای از مسائل شهرسازی و طراحی شهری را گردآوری و سپس با استفاده از تکنیک طوفان ذهنی نسبت به تحلیل و ارائه راه حل برای آنان بپردازند. در این فصل، ابتدا عنوان مسئله، سپس توضیح و تبیین مسئله و پس از آن نحوه تحلیل مسئله با طوفان فکری تشریح شده است. دستاوردهای این فصل می تواند نظیر یک «جعبه ابزار» و «راهنمای عمل» مورد استفاده طراحان، کارشناسان امور شهری، اساتید و دانشجویان قرار گیرد.

با وجود تلاش‌های زیاد و زحمات مؤلفین برای تهیه و غنی‌سازی این مجموعه، قاعدتاً این مجموعه خالی از اشکال و نقصان نخواهد بود؛ با توجه به چاپ نخست این مجموعه، امید می‌رود اساتید و علاقه‌مندان با ارائه نقد، نظرات و پیشنهادات ارزشمند خود ما را اصلاح و تکمیل این مجموعه در چاپ‌های بعدی بهره‌مند سازند.

در تهیه و چاپ این کتاب مجموعه‌ای از همکاران و اساتید دانشگاهی و دوستان یاری‌رسان ما بوده‌اند که لازم است در اینجا از زحمات و تلاش‌های آنان سپاسگزاری گردد؛ در ابتدا لازم است از آقای دکتر احمد نقی‌لو، معاون پژوهش و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی زنجان و رئیس شورای انتشارات دانشگاه و سرکار خانم پروین حواریون، مسئول انتشارات دانشگاه که با حمایت‌ها و راهنمایی‌های خود زمینه نقد و بررسی و انتشار مجوزهای لازم برای چاپ این کتاب را فراهم آوردند، تقدیر به عمل آید. همچنین اساتید محترم علمی و مدعو گروه مهندسی شهرسازی و گروه کارشناسی ارشد طراحی و برنامه‌ریزی دانشگاه آزاد اسلامی زنجان که با نظرات ارزنده خود و با معرفی پیشاپیش کتاب مشوق ما بودند تشکر گردد. جا دارد از زحمات و راهنمایی‌های دلسوزانه استاد ارجمند جناب آقای دکتر محسن کلاتری، دانشیار محترم گروه جغرافیای شهری دانشگاه زنجان و مدیر انتشارات آذرکلک و همکاران ارجمندشان به‌خصوص سرکار خانم لیلا اسدوندی، زمینه صفحه‌آرایی و صفحه‌بندی هنرمندانه کتاب و آقای رضا حقگو در صفحه‌آرایی اولیه کتاب تقدیر و تشکر به عمل آید.

به‌منظور بهره‌مندی از نظرات و پیشنهادات ارزشمند خوانندگان محترم کتاب، کانال‌های ارتباطی^۱ زیر فراهم گردیده است که از طریق آن می‌توانید ضمن ارائه نقطه نظرات، آخرین ویرایش‌ها و هم‌اندیشی‌های بحث و بررسی کتاب و مسائل شهری ایران را نیز دریافت نمایید.

مهندس شهرسازی، ساشورپور^۲

دکتر علی شکوهی^۳

مهندس مریم ابراهیم‌خانی^۴

۱. <https://t.me/UDTechniques>

۲. استادیار، عضو هیئت علمی، گروه مهندسی شهرسازی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.
Mahdisashourpour@gmail.com- ۰۹۱۲۵۴۱۴۰۷۰

۳. استادیار، عضو هیئت علمی، گروه مهندسی شهرسازی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.
Al.shokoohi@gmail.com- ۰۹۱۲۱۴۱۰۶۸۱

۴. استاد مدعو، کارشناس ارشد طراحی شهری، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.
Ebrahimkhani.maryam@gmail.com- ۰۹۱۲۷۴۲۳۴۹۲

فهرست

صفحه	عنوان
۵	پیشگفتار
۱۱	فصل اول: مبانی و مفاهیم پایه در مهندسی طراحی شهری
۱۱	طراحی شهری و فرآیند آن
۳۰	مسئله شهری چیست؟
۳۷	فصل دوم: تکنیک‌های حل مسائل شهری
۳۷	تکنیک‌های حل مسئله
۳۹	ایده پردازی و فنون آن برای حل مسئله
۳۹	ابزارهای راه‌حل یابی - رویه‌ای
۴۸	ابزارهای راه‌حل یابی - ذهنی
۵۱	فصل سوم: تکنیک طوفان ذهنی
۵۱	مشارکت و نقش آن در حل مسائل شهری
۵۶	خلاقیت و نقش آن در بارش افکار (موانع بروز و عوامل تسهیل‌کننده)
۶۲	طوفان فکری؛ قواعد، روش‌ها و فرآیند انجام آن
۶۷	ویژگی‌های مشارکت در جلسات طوفان فکری
۶۹	بخش‌بندی جلسات طوفان فکری
۷۰	راهکارهایی جهت بهبود مشارکت در هر یک از حوزه‌های طوفان فکری
۸۵	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل نمونه مسائل شهری با استفاده از تکنیک طوفان ذهنی
۹۰	تحلیل مسئله و ارائه راهکار مبتنی بر بارش افکار

۹۰	مسئله یابی و تحلیل آن در بعد عملکردی
۱۰۵	مسئله یابی و تحلیل آن در بعد اجتماعی
۱۳۰	مسئله یابی و تحلیل آن در بعد بصری
۱۳۸	مسئله یابی و تحلیل آن در بعد زیست محیطی
۱۶۱	مسئله یابی و تحلیل آن در بعد کالبدی
۱۶۸	مسئله یابی و تحلیل آن در بعد ادراکی
۱۷۰	مسئله یابی و تحلیل آن در بعد اقتصادی
۱۷۴	مسئله یابی و تحلیل آن در بعد مدیریت شهری